MOWY
y
Konstytucye różne

Podczas Seymu Ordynaryinego pod Konfederacyą w Warszawie agituiącego się

In Publicum

Roku 1776.

WYDANE.

MOWA
JASNIE WIELMOZNEGO
BIERZYNKIEGO
PISARZA ZIEMSKIEGO, ZYTOMIRSKIEGO,
POSŁA
Z WOIEWODZTWA KIJOWSKIEGO,
DNIA 12. PAZDZIERNIKA. 1776. ROKU.
NA SEYMIE WARSZAWSKIM
POD KONFEDERACYĄ AGITOWANYM
MIANA.

DWIE Siły rozdzielały chęć moią Hołd serca wyciskał słowa wdzięczności, a myśl przeięta uszanowaniem Tronu y wielkością Sławy Twoiey, Miłościwy KROLU, kładła straż milczenia na skąpą moc wyrazu, że mimo czułość. z którą na tak żywe Oyna Twoiey troskliwości iestem dowody, mimo rozum, ktòcowskiey Twoiey troskliwości iestem dowody, mimo rozum, ktòry mnie słodkim zamiarow napełniał poięciem mimo korzyść, która dla serc prawdziwych, czułych możności wyobrażenia się pochodzi, krępowałem sam w sobie chęć, y władzę mówienia. Przeważa tandem y wdzięczność Obywatela y powinność Posła, przerywa milczenie, rozwięzuie usta moie, a te zawsze pełne wielbienia y Czci dla Pana y Kròla swego powinney. Lecz gdy mądrością Twoią Nayiaśnieyszy KROLU przenikać skrytości same niewidzialne niemych poruszeń, czytać umiesz w twarzach haraktery gdy ci więcey iest miła ta czysta ofiara, którą szczerość y prawda niesie do Tronu Twego, skracam wyrazy w dowodach spełniać nieskażoney wiary y gorliwości oświadczam obowiązki. Aże cięży mię powołanie powinnością tłomaczenia woli pozostałych w Domach Braci moich, cięży y właśne przeświadczenie. Pozwolisz Miłościwy KROLU, do zapadłego w Generalności o Kommissyach Prawa z in-

tereſsu Obywatelów Powiatu Owruckiego, że Staroſtą tegoż Grodu zakłoconych przymówić ſię. Nie trzeba mi ryſować obrazu Sytuacyi, w których ucisk tych ubogich Obywatelów poſtawił, bo ten ieſt wiadomy W. K. Mci y Radzie Iego Nieuſtaiącey, wiadomy Prześwietnym Stanom zkołatania, które z naprzykrzeniem czyni, a do którego Sąd Kommiſsyi na wyzucie z własności y honoru zażyty przymuſza Ich. Miałm ia ſpoſoby wzbudzaiące litość w ſercach delikatnych, bo w intereſie Obywatelów znayduie y żądanie Sprawiedliwości y Sprawiedliwość żądania; Lecz to mam honor Stanom Rzeczypoſpolitey przełożyć, że źrzodło z którego wypływa ſtrumień nieſzczęścia, dla kilkunaſtu familii grozi ſzkodliwym całemu Generałowi Kiiowſkiemu wylewem y wyſtępnym za brzegi ſluſzności wezbraniem; wyrok albowiem Sądu Kommiſsyi, niedoſyć że dla tych Imion uciążliwy dla wſzyſtkich ieſzcze zoſtawił przykład niebeſpieczny, wdawſzy ſię w tłumaczenie przywileiów, przeciwne uſtawom nie literalne, nie tak iak w ſobie brzmią, naruſzył Prawo 1569. Roku przy Unii W. X. Litewſkiego Swiętym przez poprzedników Waſzey Krolewſkiey Mości Narodowi poprzyſiężone ſzlubem wyzuwſzy z poſiadanych przed Unią y po Unii przed Woyną y po Woynie Siedliſk, naruſzył Prawa de Securitate honorum & bonorum dla Woiewodztwa Kiiowſkiego uſtanowione: y ten to pociąg ſluſzności ſtał ſię ſprężyną do przychylenia woli wſzyſtkich obywatelów w ieden obiekt, że ziechawſzy ſię na Seymik Elekcyi, Piſarza do Zytomirza Uroczyſte do Akt tegoż Grodu zanieſli użalenie, o naruſzenie Praw ſobie ſłużących, o krzywdę zaznaiomionych od dawności Imion. Ze taż ſama okoliczność zatrudnia y aż do uczucia wſzyſtkich Obwatelow Woiewodztwa Kiiowſkiego dotyka, świadczy Inſtrukcya nam Poſłom dana, którą obowiązani ieſteśmy do przełożenia Stanom Rzeczypoſpolitey intereſsu y wſparcia niedołężney ubogich Szlachty Sytuacyi.

Miałem honor y Ja w tym Sądzie Kommiſsyi zaſiadać, ale nie miałem ſzczęścia bydź iedney y rowney konwikcyi. Z wiadomości moiey o tey ſprawie to śmiele twierdzić mogę, że Dekretem 1613. Roku na Sądach relacyinych zapadłym uwikłana zoſtała, ale że ten Dekret bez położonych Szlachcie mandatow, iak świadczą niżſze dowody y kondemnaty otrzymane na Woźnych, że bez dopiſaney od wſzyſtkich tych imion y ſtron komparycyi, że evocatorie bo po zapadłey 1598. Roku Konſtytucyi, ktora z Ziemianami w Trybunale w ſprawach tego rodzaiu forum naznaczyła wyłączywſzy Aſseſsoryom ſprawy Juris liquidi Regii y podatkow, że naſtąpił z wątpliwey atteſtacyi y nad myśl przepiſu ſporządzoney; ponieważ Dekret 1597. Roku prawnie przed Konſtytucyą wyłączaiącą Ziemian od Aſseſsoryi zapadły, iako z iednym tylko Domem rzecz była Paſzyńſkich, tak tych ſzczegulnie na edukt do Woiewodztwa odeſłał, w atteſtacyi, którą w kopii W. Staroſta pokłada y w Dekret 1613. R. ieſt inſerowana, nie iuż ieden lecz wſzyſtkie te Domy zamieſzaną. Położone zaś od Urodzonych Paſzyńſkich świadectwo przeciwne całe pierwſzemu, y w Oryginale z podpiſami y pieczęciami żyiących na ten czas Obywatelow, y do myśli Dekretu poprzedzaiącego ſporządzone, bo tym tylko z ktoremi Sprawa była, ſłużące. Ze Szlachta wywoławſzy podług Prawa iako o rzecz Ziemſką do Trybunału Hoyſkiego Staroſtę

otrzymali w Trybunale Dekret 1609, Roku odsyłaiący na Seym, a zatym nie mogli in duplici foro odpowiadac, a per consequens nie słusznie Dekretem 1613. Roku podciągnieni y uciążeni. Ze na koniec Seymowym Dekretem 1631, Roku cały ten Proces, y wszystkie Dekreta uchylone y zniszczone zostały, z tey krotkiey ale rzetelney remonstracyi niech Prześwietne Stany sądzą o istocie interesu Szlachty. Ja przeświadczony iestem, że gdyby y upadli w Sprawie (czego nie rozumiem) Skarb publiczny, nie będzie miał pomnożoney kwarty, bo gdy Prawo obowiązuie, a Prawo Unii poprzysiężone Narodow; nie inaczey tłumaczyć Przywileie tylko iak w sobie brzmią w stanie podług istności Przywileiow, iak kogo Unia zastała należy ich zostawić, w żadnym zaś tych Szlachty nadaniu innego nie czytam obowiązku tylko służbę woienną rowną z innemi Obywatelami, a zatym przez samą słuszność wolną od ciężaru opłacania się. Wielkość tey sprawy, stopień prawności, w ktorey zostaie y powaga Rady niech Prześwietne Stany zastanowi, nad potrzebą wyłączenia od zapadłego w generalności o Kommissyach przepisu: Perspektywa wielkości, albo zakłoconey Szlachcie daleki do zakączenia w Trybunale stawia widok, albo nam wszystkim Obywatelom Woiewodztwa Kiiowskiego przerwę biegu sprawiedliwości ukazuie, zawaleniem Regestru Woiewodzkiego, interess dwudziestu kilku domow tyleż kathegoryi, a kathegoryi od dwoch set kilkadziesiąt lat przychodzących zamykaiąc w sobie kilkanaście niedziel czasu zabawi y zatrudni.

Stopień prawności iakiż może inny cel nastręczać, do ktorego żądanie zmierzać powinno tych ubogich obywatelow, ieżeli nie dopomnienia się u Stanow Rzepltey teraz na Seymie potwierdzenia Praw swoich. Przychodzą albowiem tu na Seym w sprawie tey w ktorey iuż Dekreta seymowe 1631. y 1634. na stronę Szlachty zapadłe poprzedziły y zniszczyły cały fundament pretensyi Starostow Owruckich zagruntowaney na Dekrecie 1613. w nienależnym Sądzie y podstępnie wyrobionym, przychodzą po Dekretach Seymowych, ktore długim czasem przed woyną y po woynie akceptowane, possessyą nie przerwaną zawsze od należności do ciała Starostwa wyłączoną stwierdzane, a te possessye dyspozycyą Ziemiańską probowane w rewizyach popisach rownie z innemi obywatelami domieszczone y wytknięte. Przychodzą na koniec niektorzy od Sądu teyże Kommissyi, a wszyscy od Rady Nieustaiącey odesłani na Seym. Rada albowiem maiąc obowiązek całości praw przestrzegać, wglądać w administracyą Kraiowey sprawiedliwości, na głos ucisku z pomocą swoią przybyć musiała Szlachcie z maiątku wyzutey, do tey wspaniałey rezolucyi silne od Woiewodztwa Kijowskiego odbieraiąc proźby y pobudki, ktorego wszyscy obywatele o naruszenie Praw sobie służących z Sądu Kommissyi wynikaiące zaskarżyli się.

Y te to narzekanie w dwoiakiey y Woiewodztwa y osob krzywdzie przenikneło dusze wielkich Mężow w Radzie zasiadaiących, że uznali konieczną potrzebę wyrozumienia tey sprawy, a zważywszy że Sąd Kommissyi częścią z Imiennikow, częścią z obowiązanych, y uczestnikow gwałtowności, y popełnionych Zaborow był złożony, drudzy zaś Kommissarze przemocą oddaleni od sądzenia; na koniec niektorzy powołani do obiawienia w tey sprawie zdania swe-

go rożne y niezgadzaiące się z Dekretem dali świadectwo, poznawszy z wywodu y odwodu Prawa Przywileie Szlachcie nadane y cały z gruntu interess wstrzymali uciążliwą exekucyą Dekretu y tu na Seym do Stanow Rzepltey odesłali; z powagą więc tey Magistratury nie zgodzi się iuż aby iey rezolucyą Trybunał, lub Sąd, ktory rozeznawał, bo będąc tak iak iest naywyższą w Kraiu Magistraturą decyzya iey nie może bydź tylko obiektem Seymu; a zatym przepisana w generalności o Kommissyach reguła uszczerbiać by się oczywiście zdała Rady Nieustaiącey prerogatywom, ztąd wypada, że albo Przeświet: Stany delegować tu na Seymie do roztrząśnienia całego interassu, albo ufaiąc sumienności wielkich mężow w Radzie umieszczonych rezolucyą iey utwierdzić raczą. Idzie tu o dwie ważne okoliczności o ucalenie Praw Generałowi naszemu służących, o przyspieszenie sprawiedliwości z tych Praw dla Szlachty wypadaiące, do tych materyi kolega moy podał preiekt, żądaiąc udzielney Kommissyi osobney dla tey sprawy. Ja z przełożonych przyczyn śmiałbym dopraszać się nie iuż Kommissyi, lecz potwierdzenia Praw y Przywileiow, ieżeli będzie w tym wola Prześ: Stanow do ktorey się odwołuię. Jeżeli zaś Prze: Stanom nie będzie przypadać do upodobania Proiekt moy, połączę dopiero żądanie moie o Kommissyą.

W WARSZAWIE w DRUKARNI P. DUFOUR.

REGESTR
Konstytucyi y Mowow w tey Xiążce Znayduiących się Roku 1776. WYDANYCH

Folio

REGESTR.

ordynacya

REGESTR

REGESTR.

Głos

Regestr

Termin zwrotu lub zgłoszenie prolongaty.

2-166.